

CAPÍTOL 2.

COMERÇ INTERNACIONAL

Índex

- Per què nosaltres hauríem de...? - 2 ■
- Una mica d'història - 2 ■
- Alguns conceptes que cal tenir clars - 3 ■
- La teoria neoliberal diu... - 5 ■
- Exemples poc exemplars - 6 ■
- En definitiva - 6 ■
- Saber-ne més - 7 ■
- Alguna eina més per sensibilitzar - 7 ■
- Campanyes i moviments socials - 8 ■
- Unes qüestions per reflexionar i debatre - 8 ■

Elaborat:

Revisió de contingut:

Disseny i maquetació:

 Except where otherwise noted, this work is licensed under <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/>

www.interferencies.cc

info@interferencies.cc

[@_interferencies](https://twitter.com/_interferencies)

facebook.com/interferencies

Per què nosaltres hauríem de...?

Perquè el comerç internacional preponderant actualment endeuta els governs del Sud (bona part del deute extern és per promocionar-lo), no millora el benestar de les seves poblacions, crea impactes negatius en el medi ambient i en els pobles, i és un comerç ecològicament desigual.

Una mica d'història

Tradicionalment la majoria del comerç –entès en un sentit ampli– ha estat **de proximitat** –en circuits curts– i de productes o serveis de primera necessitat. D'altra banda, bona part es realitzava **fora dels canals monetaris**: en forma de troc, dots per la unió de persones, pactes tàcits en què totes les parts sortien beneficiades, etc. Tot i això, aquest tipus de comerç de fa milers d'anys s'ha alternat amb el realitzat mitjançant diners.

El comerç internacional es limitava a productes exòtics la producció dels quals no era possible al propi país. L'accés a aquests béns estava reservat a una minoria privilegiada.

Quan s'inicia la **producció a gran escala**, els països poderosos estableixen mecanismes per protegir la pròpia economia, alternant posicions d'obertura i tancament a l'entrada de productes de fora d'acord amb els seus interessos. Per al proteccionisme, dues de les estratègies més emprades van ser les duanes, que limitaven la quantitat, i els aranzels, que augmentaven significativament el preu dels productes estrangers i en dificultaven el moviment.

Amb l'entrada de l'anomenada **globalització** tot aquest panorama canvia progressivament. Al comerç internacional i als diferents països entren tot tipus de productes i, al marge de si també es poden produir al propi país, de si són necessaris o de si respecten la cultura i la tradició del lloc, s'hi afegeixen els **productes bàsics com a mercaderies** (aliments, aigua, energia, etc.) o s'intensifica el seu comerç quan ja existeix. Aquests deixen de ser drets col·lectius per passar a ser una oportunitat de negoci.

I progressivament entren al mercat mundial els diners i les finances –el comerç de diners sense una economia real al darrera–, i altres elements fins aleshores impensables com ara les patents de medicaments bàsics, llavors manipulades genèticament o serveis públics, com ara l'educació i la sanitat.

L'any 1947 es crea l'**Acord General sobre les Taxes Duaneres i el Comerç** (GATT per les sigles en anglès), signat per una vintena d'estats. El GATT pretén crear unes regles per al comerç entre els seus integrants per tal de reduir les duanes i les restriccions a les importacions. El 1994 el GATT és substituït per l'**Organització Mundial del Comerç** (OMC) i amplia les seves atribucions. A més de productes industrials hi entren tot tipus de béns (agrícoles i no agrícoles), serveis (telecomunicacions, bancaris, etc.), aspectes relatius a la propietat intel·lectual i en alguns casos inversions. També se li dona potestat d'arbitrar davant conflictes de tipus comercial entre diferents països.

Alguns conceptes que cal tenir clars

El comerç

El comerç pot ser **intern** –dins d'un país o regió– o **internacional**. Aquest últim s'ha de regir per les lleis dels dos estats i per les d'organitzacions supranacionals o tractats que hagin signat les diferents parts com per exemple: la Unió Europea, l'Acord de Lliure Comerç de les Amèriques (ALCA), l'Alternativa Bolivariana per a les Amèriques (ALBA), o els acords globals de l'Organització Mundial del Comerç (OMC).

En el comerç internacional actualment entren **productes agrícoles i industrials, matèries primeres** (fusta, mineria, etc.), gestió de **serveis** (energia, aigua, educació, sanitat, turisme, etc.), **propietat intel·lectual** (drets per a medicaments, obres culturals, patents de biotecnologia, etc.) i **diners i finances** (crèdits, divises, assegurances, bons, inversions, etc.).

Les dues màximes del comerç, segons la corrent preponderant, són la **lliure competència i l'eliminació de qualsevol tipus de restricció en el volum màxim comercial**, tot i que sovint qui la defensa no la practica quan és contradictòria als seus interessos.

Els governs dels països enriquits, juntament amb les organitzacions que controlen, tenen diferents mecanismes per afavorir les seves empreses com per exemple subvencions encobertes o la injecció de diners públics. I les grans corporacions tenen una posició d'avantatge davant les empreses petites locals.

L'impacte de les relacions comercials

El comerç pot disminuir les **diferències entre els països**, mantenir-les igual o augmentar la distància entre països enriquits i empobrits.

Augmenten les diferències les relacions comercials que generen un deute impagable, les que repatrien més beneficis des del Sud que la inversió que es queda al país, les que generen impactes ecològics indesitjables i no reversibles (saquegen recursos, contaminen, etc.), o les que trenquen l'organització social de les poblacions.

El comerç pot fer que un poble sigui **més autònom** – quan disposa de més diners per a serveis públics o dinamitza l'economia local– o fer-lo **més dependent** –quan al Sud només se li permet oferir matèries primeres o poc elaborades el preu de les quals es decideix a la baixa i de forma especulativa en mercats borsaris dels EUA o la Gran Bretanya. O també quan exporta aliments en lloc de produir-los per a la seva població i perd, d'aquesta manera, la sobirania alimentària.

L'Organització Mundial del Comerç

Mitjançant diferents acords, l'Organització Mundial del Comerç (OMC) actualment regula el comerç de bens (GATT), els serveis (AGCS), la propietat intel·lectual (ADPIC) i el comerç i les inversions (MIC). Més del 90% del comerç mundial actualment està regulat per aquesta organització. Els acords es prenen a les anomenades rondes de negociacions formades per diferents conferències ministerials, les quals poden durar anys.

Abans de constituir-se l'OMC ja existien acords comercials regionals o entre dos països per ampliar el mercat de béns, serveis i inversions entre els membres signants. Tanmateix en la darrera dècada la proliferació d'aquests tractats per tot el món ha estat molt important. Els **tractats de lliure comerç**, malgrat que s'han de regir per les regles de l'OMC, sempre han anat més enllà sobretot pel que fa als acords relacionats amb les inversions. S'han pogut signar compromisos perjudicials per al Sud que a l'OMC no havien estat acceptats perquè els països més empobrits, juntament amb alguns altres, havien tingut prou força com per poder-los aturar.

L'OMC té 153 membres. A més, diferents països estan en qualitat d'observadors, que és un estatus necessari, durant 5 anys, per adherir-se a l'organització. La seva seu està a Ginebra.

La teoria neoliberal diu...

L'entrada al mercat mundial augmenta exponencialment els compradors potencials i pot facilitar l'accés a mercaderies o serveis necessaris als quals no es té accés.

El comerç internacional pot afavorir i dinamitzar la indústria, l'agricultura, la pesca, la mineria i els serveis dels països de la perifèria.

...però la pràctica

La balança econòmica, ecològica i social del comerç internacional entre el Sud i el Nord és clarament favorable a aquest últim.

A més, el tipus de relacions que s'estableixen està potenciant un altre tipus de comerç col·lateral:

- La fuga de cervells cap als països enriquits; de la formació costejada al país d'origen en gaudeix el receptor.
- La immigració de persones, que trenca les estructures socials i familiars del Sud, i que engrandirà les bosses de precarietat laboral i d'exclusió social als països enriquits.

L'Organització Mundial del Comerç assegura que tots els països del planeta que en són membres participin d'una manera igualitària en el comerç mundial, i això afavoreix els països del Sud perquè promocionarà les seves economies.

...però la pràctica

Bàsicament, la normativa i els criteris per arbitrar casos de conflicte no estan pensats per al petit comerç o l'economia local sinó per als governs poderosos i les grans transnacionals. Això passa perquè:

- És habitual que qui dirigeix l'OMC estigui molt vinculat a les multinacionals (hi ha com un pont permanent entre aquesta institució, el món empresarial i els governs del Nord).
- A les reunions de l'OMC la presència dels països enriquits és molt més forta que la dels del Sud (en quantitat de representants, formació tècnica, etc.), fet que facilita la defensa dels seus interessos.
- Com les transnacionals són les primeres interessades en la liberalització del comerç (competeixen amb avantatge davant les empreses locals i nacionals), fan un treball de lobby per tal que a l'OMC s'arribi a acords que els siguin favorables.

...però la pràctica

Les condicions de compliment obligat per entrar al mercat mundial, també de participació obligada, afavoreixen les oligarquies del Sud i de governs i transnacionals del Nord que s'hi instal·len a aquests països. Però pel que fa al pobles de la perifèria hi ha el risc que:

- Faci desaparèixer petites explotacions agrícoles, pesqueres o ramaderes que són les que alimenten a la majoria de la seva població.
- Trenqui la petita indústria i el comerç de proximitat.
- Faci entrar en crisi les cultures autòctones i creï noves necessitats a partir de la comparança amb realitats ben llunyanes.
- Provoqui que s'especialitzen en pocs productes d'exportació, amb la conseqüent dependència de factors aliens controlats a milers de quilòmetres (decisió de compra a un altre país, fluctuacions a la baixa de preus, etc.).
- Augmenti la precarització laboral si el Nord s'aprofita de la deficiència en drets, seguretat i sindicació, i augmenta la seva plusvàlua pel pagament de salaris per sota del llindar de subsistència.

Exemples poc exemplars

- Bangla Desh, país on es fabrica molta de la roba de les grans empreses de moda, té els salaris i els costos industrials més baixos del món. L'any 2006 hi va haver un incendi a una fàbrica d'aquest sector que va matar 50 persones que hi treballaven i també l'esfondrament d'una altra fàbrica va acabar amb la vida de 19 persones més. En ambdós casos, la causa principal dels accidents va ser la manca d'un mínim manteniment de les infraestructures.
- La Fundació Bill i Mellinda Gates, accionista de la multinacional Monsanto, està finançant l'entrada del transgènic a l'Àfrica. Aquestes polítiques, entre d'altres impactes, atempten contra la sobirania alimentària i provoquen que les persones que treballaven al camp hagin de migrar a barris misèria de ciutats.
- Amb el turisme, considerat una de les primeres indústries del planeta, aglomerats d'empreses com ara Barceló apliquen tot tipus d'enginyeria financera i política per evadir impostos (i actuen també a paradisos fiscals) o per construir complexos turístics a zones del Sud protegides com a espais naturals.
- L'OMC podria obligar a països que no volen fer comerç amb l'aigua, ja que la consideren un bé comú i part de l'ecosistema, a posar-la necessàriament en el mercat mundial. En paraules de Peter Brabeck-Letmathe, director de la Nestlé, primer grup alimentari del món, l'aigua és un bé de consum i, per tant, qui en vulgui que la pagui.
- L'Acord sobre els Aspectes dels Drets de Propietat Intel·lectual relacionats amb el Comerç (ADPIC) de l'OMC, va ser pensat i redactat per gran empreses sobretot del sector de la biotecnologia. Es tracta del mateix tipus d'empreses interessades en patentar les varietats naturals mil·lenàries.

En definitiva

La lliure competència no és *lliure* en la mesura en què els països del Sud hi han d'entrar necessàriament. La seva participació es reserva sovint a productes de poc valor afegit, com ara matèries primeres o productes agrícoles, imprescindibles per no aturar la màquina dels països enriquits; a mantenir el privilegi de la ciutadania del Nord, per exemple amb el turisme o amb la substitució de cultius de subsistència per productes per al consum de luxe; i a permetre incrementar els beneficis dels països del Nord i les seves transnacionals, rebent la feina no qualificada i precària, i els impactes ambientals. I quan els països emergents, com ara China, Índia, Brasil, Mèxic, etc., exporten productes d'alta tecnologia ho han de pagar a un alt cost ecològic i amb increment de la fractura social.

Les polítiques que han estat aplicant els països enriquits i que han facilitat que es trobin en la posició privilegiada que ara ocupen són vetades actualment a la perifèria. El comerç internacional és com un combat en què una part porta segles enfortint-se i una altra que es debilita sistemàticament. Tot i això, quan el Nord o les oligarquies del Sud poden perdre, no es dubtarà en aplicar tot tipus d'estratègies, per afavorir polítiques favorables o enfortir multinacionals pròpies, per tal que tot segueixi igual.

Saber-ne més

Llibres

- 1. MONTAGUT, X.; VIVAS, E. *Cap a on va el comerç just? Models i experiències*. Ed. Icaria, 2006
- 2. 2. ALONSO, J.A.; GARCÍA MARTIN, C. (eds.) *Comercio y desigualdad internacional*. Ed. Catarata, 2005

Webs

- 1. Campanya "No et mengis el món"
<http://noetmengiselmon.org>
- 2. El nostre planeta no està en venda
<http://ourworldisnotforsale.org>

Vídeos

- 1. El lliure comerç amb el Senyor dels Anells (anglès)
http://youtube.com/watch?v=jkdIxy_odHo&p=E1550C13C6DD3521

Documents

- 1. LOSA, S.; MESTRE, M.; ORTEGA, M.; SCHIMPF, A.; TARAFÀ, G. *Interessos econòmics espanyols en les negociacions comercials Europa - Àfrica. La pesca al Senegal com a exemple*. SETEM Incidència, 2009
http://www.odg.cat/navega.php?id_pagina=11&id_publicacions=25&publicacions=3

Alguna eina més per sensibilitzar

Vídeo sobre Lliure Comerç segons 'El Senyor dels Anells':
http://www.youtube.com/watch?v=jkdIxy_odHo&p=E1550C13C6DD3521

Campanyes i moviments socials

Aquí

- 1. Campanyes com “No et mengis el món” i ONG com la Xarxa de Consum Solidari fomenten relacions comercials justes Nord-Sud, Sud-Sud i Nord-Sud, i reforcen iniciatives comunitàries que respecten el drets socials i culturals i el medi ambient.
- 2. Campanya “Roba Neta”, per a la monitorització de les pràctiques de les grans distribuïdores de roba i denúncia dels impactes indesitjables en els drets socials i laborals.
<http://robaneta.org>
- 3. “Stop EPA”, campanya internacional per aturar els acords comercials entre la Unió Europea i els països de l'Àfrica, el Carib i el Pacífic.
<http://www.quiendebeaquien.org/spip.php?rubrique67>
- 4. Diferents organitzacions (Fundació per la Pau, Amnistia Internacional, Intermón, Greenpeace, Metges Sense Fronteres, etc.) han realitzat campanyes per frenar i denunciar un dels comerços Nord-Sud menys ètics i amb més impactes: el d'armes en general i, especialment, el d'aquelles que afecten a la població civil (bombes de dispersió, mines antipersona i armes lleugeres).

Allà

- 1. Diferents organitzacions africanes s'han coordinat amb moviments socials europeus per tal de coorganitzar el Dia Mundial contra els Acords d'Associació Econòmica. Denuncien que els tractats de lliure comerç posen en competició economies molt desiguals i que perpetuaran la pobresa als països del Sud.
- 2. El naixement de l'anomenat moviment alterglobalització tal com es coneix actualment, que és un aglomerat d'organitzacions que s'uneixen per denunciar les causes d'un sistema que provoca problemes socials, desigualtats i problemes ambientals, va tenir lloc als carrers de Seattle l'any 1999 coincidint amb la trobada de l'OMC.

Unes qüestions per reflexionar i debatre

Té sentit que els països del Sud posin els esforços en l'exportació quan la seva població no té cobertes les necessitats bàsiques?

Com s'explica que la promoció del comerç internacional, en mans privades, generi deute extern, a càrrec de l'administració pública?

Les produccions més contaminants (mineria a cel obert, agricultura amb pesticides molt agressius per al medi ambient i la pagesia, extracció de petroli, etc.), en quins continents es produeixen i en quins es consumeixen?